

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 3 976 mennesker i Trøndelag, som tilsvarte 64 123 tapte leveår. Trøndelag hadde den sjette høyeste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, på nivå med landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (32% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (20,1%) og nevrologiske sykdommer (8,8%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Trøndelag ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Trøndelag 11 144 per 100 000, noe lavere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (21,5%), muskel- og skjelettsykdommer (17,4%) samt utilsiktede skader (12,2%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Trøndelag ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Trøndelag 18 941 per 100 000, den femte laveste blant de 11 fylkene. Kreft (14,4%), psykiske lidelser (12,4%) og hjerte- og karsykdom (10,4%) var de viktigste bidragene. Kreft og hjerte- og karsykdom bidrar hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Trøndelag ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

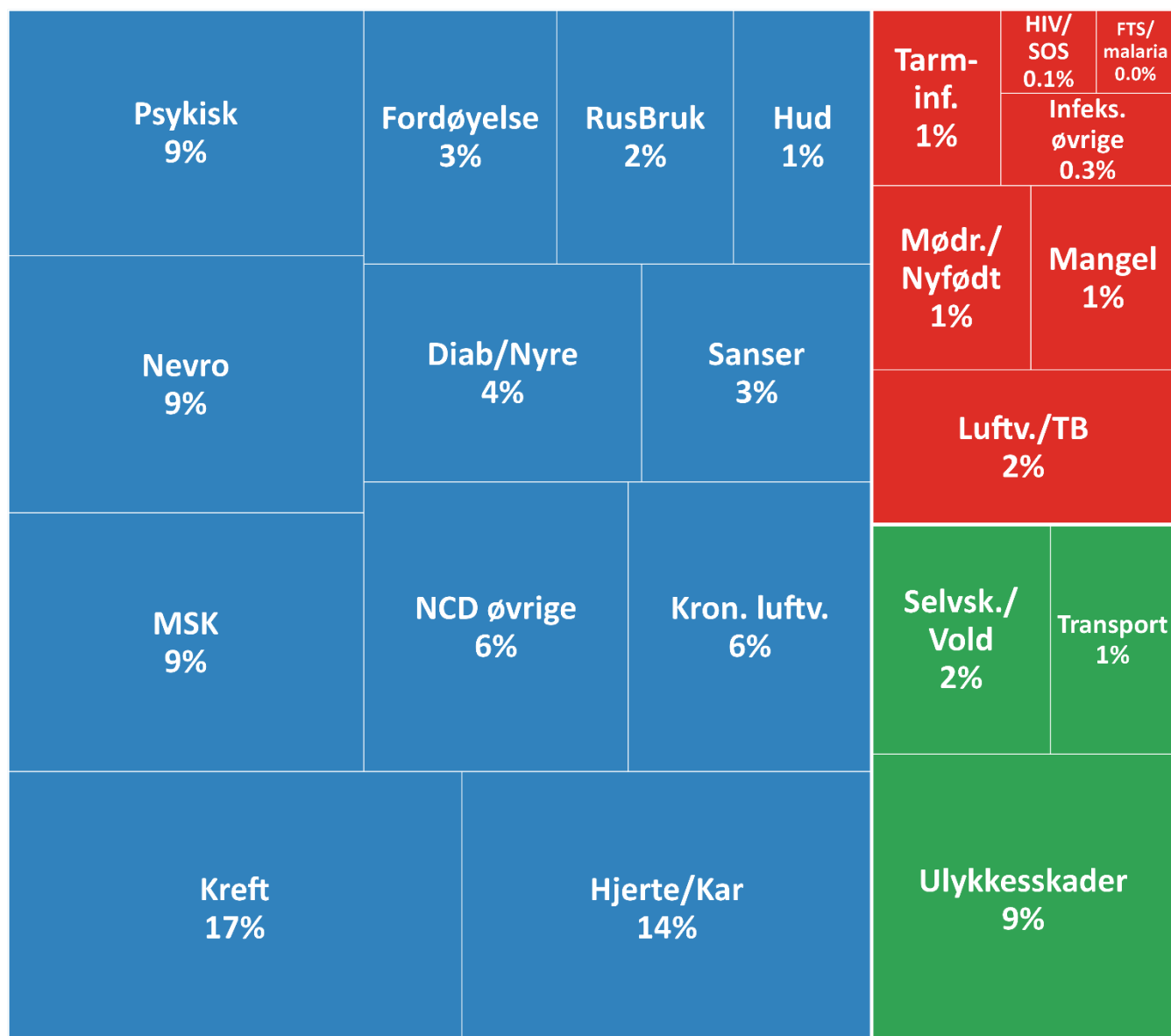
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Trøndelag var tobakk, høyt blodsukker og høy kroppsmasseindeks (BMI) (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Trøndelag var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 7%, høyt blodsukker 6% og høy BMI 6% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Trøndelag	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2494 [2347, 2615]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1568 [1404, 1693]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	684 [454, 1157]	649 [416, 1112]	
	Selvskade og vold	459 [412, 512]	476 [434, 523]	
	Kroniske luftveissykdommer	451 [403, 506]	478 [431, 530]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	426 [379, 486]	418 [374, 485]	
	Utsiktede skader	362 [331, 394]	360 [326, 389]	
	Fordøysessykdommer	237 [210, 264]	253 [226, 281]	
	Diabetes og nyresykdommer	230 [204, 254]	217 [192, 240]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	224 [196, 249]	239 [208, 267]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2298 [1626, 2964]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1862 [1353, 2551]	1858 [1358, 2531]	
	Utsiktede skader	1301 [911, 1792]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1081 [757, 1496]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	989 [692, 1318]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	464 [333, 623]	487 [342, 643]	
	Diabetes og nyresykdommer	420 [304, 570]	397 [283, 537]	
	Hjerte- og karsykdom	361 [265, 486]	400 [293, 537]	
	Rusbrukslidelser	353 [253, 450]	386 [274, 496]	
	Sykdommer i hud og underhud	334 [227, 481]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2668 [2493, 2818]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2298 [1627, 2965]	2452 [1768, 3182]	
	Hjerte- og karsykdom	1929 [1730, 2094]	1840 [1646, 2006]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1894 [1385, 2579]	1888 [1390, 2560]	
	Nevrologiske sykdommer	1673 [1266, 2208]	1604 [1199, 2159]	
	Utsiktede skader	1664 [1273, 2148]	1649 [1267, 2135]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1507 [1188, 1895]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	915 [777, 1094]	964 [819, 1146]	
	Diabetes og nyresykdommer	650 [528, 801]	614 [494, 756]	
	Rusbrukslidelser	563 [454, 673]	651 [531, 767]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	1272 [955, 1613]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	1047 [386, 1774]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodsukker	1044 [862, 1270]	885 [709, 1119]	
	Høyt blodtrykk	969 [563, 1298]	901 [640, 1114]	
	Kostholds faktorer	853 [446, 1203]	837 [434, 1179]	
	Yrkes faktorer	603 [287, 942]	631 [347, 967]	
	Overgrep og mishandling i barndom	473 [237, 775]	516 [263, 845]	
	Høy alkoholbruk	463 [366, 568]	478 [374, 592]	
	Høyt kolesterol	447 [294, 613]	415 [277, 576]	
	Bruk av illegale rusmidler	402 [329, 469]	488 [411, 576]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Trøndelag. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Trøndelag fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psyisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtssykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvsykdom og vold.